

MARKO BABIĆ

PRINOS POZNAVANJU ŽIVOTA I OPUSA
 AKADEMIKA STJEPANA GUNJAČE
 U PRIGODI DESETE OBLJETNICE SMRTI

U prosincu 1981. godine izgubila je hrvatska arheologija tri vrsna istraživača: akademika Stjepana Gunjaču, dr. Dasena Vrsalovića i dr. Stojana Dimitrijevića.

Znanstveni opus i kulturno djelovanje akademika Stjepana Gunjače poticaj su da se u prigodi desete obljetnice njegova preminuća sažeto osvrnem na život i djelo toga našeg znanstvenika.

Stjepan Gunjača se rodio u Sinju 28. rujna 1909. godine. Studirao je povijest i geografiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu gdje je 1934. godine i diplomirao. Na istom fakultetu obranio je i doktorsku disertaciju 1936. godine naslovljenu: *Topografska pitanja na teritoriju Cetinske županije s eskursima o ubicaciji Setovije i Tiluriuma*.¹ Upravu Muzeja hrvatskih starina u Kninu² preuzeo je 1936. godine. Samo nekoliko godina kasnije (1941) uspio je to hrvatsko arheološko blago spasiti od ratnih razaranja preseljavajući ga na sigurnije. Od 1944. do 1946. godine bio je ravnatelj Arheološkog muzeja u Zadru,³ a zatim sve do umirovljenja 1976. bio je ravnatelj Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu.

Gunjačinim životnim djelom može se smatrati gradnja i otvorenje nove suvremene zgrade Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu 1976. godine. Njegov rad za Muzej, i u Muzeju, posebno je poglavlje u njegovu životu. Utemeljio je pri Muzeju Institut za nacionalnu arheologiju, obnovio je (1949) izlaženje (treće serije) *Starohrvatske prosvjete*.⁴

U 1951. godini izabran je dr. Gunjača za dopisnog člana ondašnje Jugoslaven-ske akademije znanosti i umjetnosti, tj. sadašnje Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, a 1962. za pravog tj. redovitog člana te Akademije.

Dr. Stjepan Gunjača je autor niza znanstvenih rasprava i priloga. Posebno se bavio razrješavanjem povijesnih problema iz razdoblja starije hrvatske povijesti. Iz tih istraživanja nastaje i njegovo životno djelo: *Ispravci i dopune starijoj hrvatskoj historiji* u četiri knjige.⁵ Svojim istraživanjima dao je značajan prinos starohrvatskoj arheologiji. Rezultati njegovih istraživanja dokazuju »da na teritoriju hrvatske države postoji jedna nacionalna kultura koje su nosioci bili Hrvati.«⁶

Akademik S. Gunjača dobitnik je niza priznanja i nagrada,⁷ a izašao je i poseban zbornik njemu u čast.⁸ Sredinom prošle (1991) godine, N. Jakšić priredio je knjigu: *Izbor iz djela Stjepana Gunjače*.⁹ Ta knjiga ima obilježje znanstvenog vrednovanja Gunjačina djela.¹⁰

U nedjelju, 6. prosinca 1981. godine, u Splitu je umro akademik Stjepan Gunjača.¹¹ Ovaj sažeti i prigodni *curriculum vitae* značajnije može dopuniti literatura o Gunjači na koju ću ovom prigodom upozoriti¹² istodobno pripominjući da ona zacijelo nije potpuna, ali može biti polazište u budućim prosudbama Gunjačina prinosa hrvatskoj kulturi i znanosti, te općenito Gunjačina opusa.

RECEPCIJA GUNJAČINA ZNANSTVENOG, MUZEJSKOG I KULTURNOG RADA

1. Dnevni tisak i periodika – kronološki

1. Stjepan ANTOLJAK: S. Gunjača: Topografska pitanja na teritoriju stare Cetinske županije s eskursima o ubikaciji Setovije i Tiluriuma, Split 1937, *Jugoslavenski istoriski časopis* (Beograd), IV. (1938), br. 1–2, str. 137–138.
(Prikaz)
2. Lovre KATIĆ: Studija o topografiji starohrvatske župe Cetine, *Obzor* (Zagreb), LXXVIII (1938), br. 7.
(Prikaz)
3. Čg.: Državni arheološki muzej u Zadru je svečano otvoren, *Slobodna Dalmacija* (Split), 21. studenoga 1945.
4. -: Biografije novoizabranih članova Akademije – Stjepan Gunjača, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godine 1951 – 1952*, Zagreb 1953, knjiga 58, str. 279–281.
(Biografija i bibliografija s 13 bibliografskih jedinica).
5. Mate SUIĆ: *Arheološki muzej – Spomenica Zadar 1944–1954*, Zadar 1954, str. 190–193.
6. Jerko MARASOVIĆ: O izvornoj razini pločnika Dioklecijanove palače – U povodu izjave dra S. Gunjače, *Slobodna Dalmacija* (Split), 9. studenoga 1960.
7. Mate SUIĆ: Rad Arheološkog muzeja u Zadru od oslobođenja do 1959. godine, *Diadora* (Zadar), I (1960), str. 197–198, 202.
8. Dasen VRSALOVIĆ: Četverogodišnji rad Instituta za nacionalnu arheologiju i Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, *Starohrvatska prosvjeta* (Split), III. serija, sv. 8–9, Zagreb 1963, str. 261–268.
(Djelomice o S. G.).
9. Šime BATOVIĆ: *Arheološki muzej u Zadru*, Zbornik »Zadar«, Zagreb 1964.
10. Dušan JELOVINA: Rad Instituta za nacionalnu arheologiju i Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika od 1962–1967. godine, *Starohrvatska prosvjeta* (Split), III. serija, sv. 10, Zagreb 1968, str. 181–184.
(Djelomice o S. G.).
11. Milan PULJIZ i Damir MIKULIČIĆ: Nagrade za životno djelo – Čuvar baštine, *Vjesnik* (Zagreb), 8. srpnja 1971.
(Biografski osvrt o S. G.; sa slikom S. G.).
12. R. V.: Primanje za dra Stjepana Gunjaču, *Slobodna Dalmacija* (Split), 1. srpnja 1971.
(U prigodi dobivanja Republičke nagrade »Vladimir Nazor« za životno djelo; kraće izvješće).
13. Ivica MLIVONČIĆ: Bez mitova i legendi, *Slobodna Dalmacija*, (Split), 29. prosinca 1973.
(Prikaz knjige: S. Gunjača, *Ispravci i dopune starijoj hrvatskoj historiji*, knjiga II, Zagreb 1973).
14. (Ivica MLIVONČIĆ): Novi pogledi na tokove hrvatske povijesti – Dr Stjepan Gunjača: *Ispravci i dopune starijoj hrvatskoj historiji*, knjiga III, Rasprave, Školska knjiga Zagreb 1975, *Slobodna Dalmacija* (Split), 1. studenoga 1975.
15. Z. GRACIN: Slavlje kulture, *Večernji list* (Zagreb), 6. prosinca 1976.
(Podnaslov: U Zadru i Splitu otvorena dva kapitalna objekta kulture. Stalna izložba crkvene umjetnosti i Muzej hrvatskih arheoloških starina; sa slikom Muzeja u Splitu. Tekst se odnosi djelomice i na S. G.).
16. Stjepan GUNJAČA: Starohrvatska kulturna baština – Tragovima povijesti Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, *Oko* (Zagreb), IV (1976), br. 124 (16. do 30. prosinca), str. 10–11.
(»Prerađeni dijelovi stenograma iz TV-emisije u kojoj akademik dr Stjepan Gunjača govori o uvjetima nastanka i rada te ustanove«; s tri slike u tekstu. Tekst se odnosi djelomice i na prinos S. G. tom Muzeju).
17. Ivica MLIVONČIĆ: Najstariji arhiv nacionalne kulture – Otvoreni muzeji hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu i stalna izložba crkvene umjetnosti u Zadru, *Slobodna Dalmacija*, 6. prosinca 1976.

(Na str. 3. prilog naslovljen: Centar hrvatske arheološke znanosti; s dvije slike u tekstu).

18. Vojko MIRKOVIĆ: Arheologija i zlato – Potvrda porijekla, *Večernji list* (Zagreb), 4. i 5. prosinca 1976.

(Djelomice i o S. G.).

19. Krešimir MLAČ: Mimoideni izvori najstarije hrvatske povijesti, *Marulić* (Zagreb), X (1977), br. 5, str. 419–425. (U prigodi izdanja knjiga Stjepana Gunjače: Ispravci i dopune starijoj hrvatskoj historiji; autor ukazuje na niz značajnih starijih vrela za hrvatsku povijest).

20. D. ADAMOVIĆ: Nove predstave o istoriji, *Politika* (Beograd), 6. ožujka 1977.

(Intervju sa S. G.; u tekstu slika S. G.).

21. T. KRČMAR: Ostvaren san Stjepana Gunjače, *Fokus* (Zagreb), br. 137 (30. kolovoza do 13. rujna 1978), str. 3–7. (Intervju).

22. -: U čast arheologu – Jubilej Stjepana Gunjače, *Vjesnik* (Zagreb), 28. svibnja 1981.

(Kraće izvješće o proslavi 70. obljetnice života S. G.; uručivanju jubilarcu GUNJAČINA ZBORNIKA i ordena zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom).

23. -: Priznanje akademiku Stjepanu Gunjači, *Borba* (Beograd), 23. svibnja 1981.

(Cf. anotaciju pod br. 22).

24. Nenad JANDRIĆ: Zbornik Stjepana Gunjače, *Vjesnik* (Zagreb), 18. kolovoza 1981.

(Podnaslov: Zbornik radova posvećen doajenu naše arheologije Stjepanu Gunjači u povodu 70. godišnjice života i 45. godine znanstvenog rada; prikaz Zbornika, u tekstu slika S. G.).

25. Milan KRUHEK: Muzej starohrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* (Zagreb), XXX (1981), br. 4, str. 22–34.

(S literaturom i slikama; djelomice o S. G.).

26. Šime BATOVIĆ: *150 godina Arheološkog muzeja u Zadru*, Zadar 1982.

(Djelomice o S. G.).

27. Stjepan GUNJAČA: Historijsko arheološka šetnja dolinom Gornje Cetine, *Zbornik Cetinske krajine*, knjiga 2, Sinj 1984, str. 139–149.

28. Ante MILOŠEVIĆ: Pregled arheoloških istraživanja u Cetinskoj krajini, *Cetinska krajina od prethistorije do dolaska Turaka*, Znanstveni skup, Sinj 3–6. lipnja 1980, Split 1984, str. 9–26.

29. Radomir JURIC: U bogatim zbirka preko 100 tisuća predmeta, *Narodni list* (Zadar), 18. siječnja 1986, str. 8–9.

(Djelomice o S. G.).

30. S. R.: Izbor iz djela S. Gunjače, *Večernji list* (Zagreb), 28. svibnja 1991.

(Kraće izvješće o izdavanju knjige: Izbor iz djela Stjepana Gunjače, u izdanju Književnog kruga u Splitu, 1991. Knjigu priredio dr. Nikola Jakšić).

31. Vedrana DELONGA: Zaljubljen u starohrvatske spomenike – Izbor iz djela Stjepana Gunjače. Književni krug, Split 1991, priredio i odabrao Nikola Jakšić, *Slobodna Dalmacija* (Split), 11. svibnja 1991.

(Sa slikom S. G. i dvije ilustracije).

32. S. RELJA: Vidio je budućnost – Splitski »Književni krug« predstavio »Izbor iz djela« Stjepana Gunjače, *Večernji list* (Zagreb), 5. veljače 1992.

33. Nikola JAKŠIĆ: Izbor iz djela Stjepana Gunjače, Književni krug, Split 1991.

2. Gunjačin zbornik

34. Redakcija: Uvodna riječ, *Gunjačin zbornik – U povodu sedamdesete godine života i četrdeset i pete godine znanstvenog rada*, Zagreb 1980, str. 11 (12).

(Tekst na hrvatskom i engleskom jeziku. Zbornik ima 268 str. Na str. 5, slika S. G.).

35. Mate SUIĆ: Životni put Stjepana Gunjače, ibidem, str. 13–20.

36. Mate ZEKAN: Bibliografija radova Stjepana Gunjače, ibidem, str. 21–24. (115 bibliografskih jedinica).

37. Ante MILOŠEVIĆ: Pregled arheoloških istraživanja u Cetinskoj krajini, ibidem, str. 251–268. (Djelomice o S. G.).

3. Stjepan Gunjača u enciklopedijama i leksikonima

38. -: Gunjača, Stjepan *Enciklopedija Leksikografskog zavoda*, Zagreb 1958, sv. 3, str. 637.

39. Dr. Stjepan ANTOLJAK: Gunjača, Stjepan, *Enciklopedija Jugoslavije*, Leksikografski zavod, Zagreb 1958, sv. 3, Dip – Hidj, str. 637. (S bibliografijom radova).

40. Dr. Lelja DOBRONIĆ: Gunjača, Stjepan, *Enciklopedija likovnih umjetnosti*, Leksikografski zavod, Zagreb 1962, sv. 2, D – Ini, str. 486–487. (S bibliografijom radova).

41. -: Gunjača, Stjepan, *Enzyklopädisches Handbuch zur Ur- und Frühgeschichte Europas*, Prag 1969, str. 395.

42. -: Gunjača, Stipe, Leksikon JLZ, A–Ž, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb 1974, str. 345.

43. -: Gunjača, Stjepan, *Opća enciklopedija*, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb 1977, sv. 3, Foc – Iw, str. 307.

44. Josip BILIĆ: Gunjača, Stjepan, *Likovna enciklopedija Jugoslavije*, Jugoslavenski leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb 1984, A–J, str. 508. (S izborom iz bibliografije i slikom S. G.).

45. Dr. Mate SUIĆ: Gunjača, Stjepan, *Enciklopedija Jugoslavije*, Jugoslavenski leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb 1986, sv. 4, E – Hrv, str. 631. (S izborom iz bibliografije i slikom S. G.).

46. -: Gunjača, Stjepan, *Opća enciklopedija*, Jugoslavenski leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb 1988, Dopunski svezak, A–Ž, str. 214.

4. Novinska izvješća o smrti, nekrolozi, in memoriam (kronološki)

47. -: Umro akademik Stjepan Gunjača, *Slobodna Dalmacija* (Split), 8. prosinca 1981. (Sa slikom S. G.).

48. -: Umro dr Stjepan Gunjača, *Večernji list* (Zagreb), 8. prosinca 1981. (Sa slikom S. G.).

49. V. M.: Umro Stjepan Gunjača, *Vjesnik* (Zagreb), 8. prosinca 1981. (Sa slikom S. G.).

50. -: Umro akademik Stjepan Gunjača, *Borba* (Beograd), 8. prosinca 1981.

51. -: Umro akademik Stjepan Gunjača, *Expres politika* (Beograd), 8. prosinca 1981. (TANJUG-ovo izvješće).

52. Mate SUIĆ: Neprekidno na tri razboja – U spomen Stjepanu Gunjači, *Vjesnik* (Zagreb), 9. prosinca 1981. (Sa slikom S. G.).

53. T. P. i I(vica) M(LIVONČIĆ): Sahranjen dr Stjepan Gunjača, *Slobodna Dalmacija* (Split), 9. prosinca 1981.

54. Ivica MLIVONČIĆ: Neizbrisiv trag stvaralačke ličnosti – in memoriam akademiku Stjepanu Gunjači, *Slobodna Dalmacija*, 9. prosinca 1981.

55. -: Sahranjen Stjepan Gunjača, *Vjesnik* (Zagreb), 9. prosinca 1981. (TANJUG-ovo izvješće).

56. Mate SUIĆ: Zbornik jednog života – (Umjesto in memoriam akademiku Stjepanu Gunjači), *Oko* (Zagreb), IX (1981), br. 225 (24. prosinca 1981. do 7. siječnja 1982), str. 3. (U tekstu slika S. G. i još dvije ilustracije).
57. -: Stjepan Gunjača (28. IX. 1908. – 6. XII. 1981), *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva* (Zagreb), XIII (1981), br. 4, str. 10–13. (Nekrolog).
58. Ive MAŽURAN: In memoriam Stjepanu Gunjači (28. IX 1909–6. XII 1981), *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske* (Zagreb), XXX (1981), br. 4, str. 5–7. (Sa slikom S. G.).
59. Z. K(URNATOWSKA): Stjepan Gunjača, *Slavia antiqua* (Warszawa), XXVIII (1981–1982), str. 303.
60. Mate SUIĆ: Stjepan Gunjača, *Vijesti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* (Zagreb), III (1982), br. 5, str. 25–26. (Nekrolog).
61. -: Akad. dr. Stjepan Gunjača, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. serija, XV (1982), str. 278–279. (Nekrolog).
62. Dušan JELOVINA: Stjepan Gunjača (1909–1981), *Starohrvatska prosvjeta* (Split), 3. serija, XIV (1984), Split 1985, str. 9–13. (Cijeli svezak je posvećen Akademiku Stjepanu Gunjači i naslovljen: In memoriam akademiku Stjepanu Gunjači, sa slikom S. G.).
63. Paola KOROŠEC: Stjepan Gunjača (1909–1981), *Arheološki vestnik*, (Ljubljana), XXXIII (1982), Ljubljana 1983, str. 513–514. (Na slovenskom jeziku).
64. Mate SUIĆ: Stjepan Gunjača (1909–1981), *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1981*, Zagreb 1982, knjiga 85, str. 400–403. (Sa slikom S. G.).
65. Mate SUIĆ: Stjepan Gunjača (1909–1981), *Starohrvatska prosvjeta*, 3 serija, sv. 12, Split 1982, str. 241–244.
66. Drago ŠIMUNDŽA: In memoriam – Stjepan Gunjača (1908–1981), *Crkva u svijetu* (Split), XVII (1982), br. 1, str. 82.
67. -: Tužna obljetnica – Stjepan Gunjača – Dasen Vrsalović – Stojan Dimitrijević, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva* (Zagreb), XIV (1982), br. 4, str. 3. (Kratki osvrti).
68. -: Komemorativni sastanak posvećen Stjepanu Gunjači, *Vijesti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* (Zagreb), III (1982), br. 7, str. 16. (Kratko izvješće o komemorativnom skupu u palači Akademije održanom 8. prosinca 1982. godine).
69. N. MUSULIN: Sjećanje na akademika Gunjaču, *Vjesnik* (Zagreb), 10. prosinca 1982.
70. Radomir JURIĆ: Uspomeni akademika Stjepana Gunjače (1909–1981), *Diadora* (Zadar), X (1988), str. 227–237.
71. (Radomir JURIĆ?): Bibliografija Stjepana Gunjače o sjevernoj Dalmaciji, *Diadora*, X (1988), str. 238–241. (Na str. 240–241 nalazi se 26 bibliografskih jedinica literature o S. G.).
72. B(ožidar) Č(ečuk): 10. obljetnica smrti Stjepana Gunjače, Dasena Vrsalovića i Stojana Dimitrijevića (1981–1991), *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva* (Zagreb), XXIII (1991), br. 3, str. 91.

5. Spomenica JAZU

73. (Duje RENDIĆ-MIOČEVIĆ): Oproštajna riječ tajnika Razreda za društvene znanosti Akademije akademika Duje Rendića-Miočevića, *Stjepan Gunjača (1909–1981) – Spomenica preminulim akademikima*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1985, sv. 39, str. 11–14.

74. (Slaven POLJAK): Riječ predsjednika Skupštine općine Sinj Slavena Poljaka, *ibidem*, str. 15–16.

75. Mate SUIĆ: In memoriam Stjepanu Gunjači, *ibidem*, str. 19–28.

76. Mate ZEKAN: Popis radova Stjepana Gunjače, *ibidem*, str. 31–39. (Kronološki od 1933. do 1982.).

Dodatak

77. Mate ZEKAN: Stjepan Gunjača – Borac za povijesnu istinu, *Kulturna baština* (Split), XIII (1982), str. 137–138.

¹ Objelodanjeno u Splitu 1937.

² Za taj Muzej, i općenito, starohrvatsku arheologiju, posebno je zaslužan fra Lujo Marun (1857–1939).

³ Opširnije vidi o. c. pod rednim brojem 5.

⁴ Taj časopis je utemeljio fra Lujo Marun 1895. te je do 1904. izlazio u Kninu.

⁵ »Od svoje pojave ono je obavijeno zidom šutnje, a razloge tome ni danas nije moguće dokraja dokučiti«. M. Suić, o. c. pod rednim brojem 75, str. 26. Cf. navedenu literaturu pod rednim brojevima 13, 14 i 19.

⁶ M. Suić, o. c. pod rednim brojem 75, str. 22–23.

⁷ Valja naglasiti da je Gunjača tadašnjoj vlasti bio podoban.

⁸ Cf. redne brojeve 34–37.

⁹ Književni krug, Split, 1991. Cf. redne brojeve 30–32.

¹⁰ Cf. o. c. pod rednim brojem 32.

¹¹ Iako je Gunjača ukopan uz »zvuke Lenjinova marša« (I. Mlivočić, *Slobodna Dalmacija*, 9. prosinca 1981, str. 1), dr. Drago Šimundža, između ostaloga, napisao da je Gunjača »neobično cijenio ulogu i zadaću Crkve u hrvatskom narodu i da je – iako je bio religiozni skeptik, koji je prihvaćao 'konkretnost' života, jer su 'takve prilike' – osjećao duboko poštovanje prema crkvenim ljudima i vjeri, koja je, kako reče, i u njemu ostavila 'dubok osjećaj istinoljubivosti i pravičnosti'. Drago Šimundža, *Crkva u svijetu*, XVII (1982), br. 1, str. 82.

¹² Na literaturu o Gunjači uputio je Radomir Jurić, o. c. pod rednim brojem 70 i 71. Odatle sam preuzeo navedenu literaturu pod rednim brojevima: 3, 5, 7, 9, 21, 26, 27, 28, 29 i 41.